

HOSPITALITY

Undervisningsmateriale
Af Sissel Worm Glass

S/H

Indhold

Indledning	4
DEL I	
Forestillingen og de medvirkende	6
Christian Lollikes tanker bag arbejdet med hospitalet	8
Om Christian Lollike	9
Interview Med Instruktør Runar Hodne	10
Interview Med Scenograf Franciska Zahle	11
Interview Med Skuespiller Mette Døssing	12
DEL II	
Sygeplejerskeløftet	13
Kunsten som et nødvendigt element i den politiske debat	16
Etik	18
Temaer i forestillingen (udklipsskort)	19
DEL III	
Forestillingens dramaturgi	24
Forestillingsanalyse med fokus på skuespilleren og scenen	28
Uddrag Fra Manuskriptet	30
1 Medicin (Del I, Sc. 5)	30
2 Overarbejde (Del I, Sc. 6)	30
3 En Bøn Om Døden (Del I, Sc. 12)	31

Praktisk info

Varighed: 90 MIN.

Aldersgrænse: FRA 15 ÅR

Sprog: DANSK

Spilleperiode: 16 Marts – 14 April 2018

BILLETTER kan købes på www.teaterbilletter.dk eller reserveres hos billet@sort-hvid.dk

PRISER OG RABATTER

Gruppe (min. 6 unge under 25 år)	40 kr
Unge (under 25 år)	115 kr
Teaterrabat	125 kr
Studerende (over 25 år)	135 kr
Gruppe (min. 10 voksne)	145 kr
Løssalg	185 kr

FÅ TILSENDT MANUSKRIFTET

Det er muligt at få tilsendt manuskriptet til forestillingen ved at skrive til sekretær Berit Gislason, berit.gislason@aarhusteater.dk

SE VIDEOER

- om tilblivelsen af Hospitalet

Gå ind på vores videosite og se forskellige videoer om og fra forestillingen:

www.aarhusteater.dk/video/#hospitalet

Kunstnerisk hold

Af	Christian Lollike
Medvirkende	Mette Døssing Inge Sofie Skovbo Nanna Bøttcher Kristian Holm Joensen Thomas Mørk Kjartan Hansen Patricia Schumann Mette Klakstein Wiberg* *Studerende ved Den Danske Scenekunstscole, skuespil, Kbh
Instruktion	Runar Hodne
Scenografi	Franciska Zahle
Medforfatter	Sigrid Johannesen
Tekst- / Forestillingsdramaturg	Hanne Lund Joensen
Lysdesign	Anders Kjems
Lyddesign	Kim Engelbrecht

Skolematerialet er udarbejdet af Sissel Worm Glass, lektor i dansk og dramatik

HOSPITALET er en co-produktion mellem Sort/Hvid og Aarhus Teater

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER

Velkommen til Hospitalet!

Hospitalet tager livtag med det danske sygehusvæsen og vores sundhedssystem. Det handler om de relationer og konflikter, der opstår, når mennesker skal være sammen om at arbejde, mødes, leve, overleve, helbrede og sidst, men ikke mindst, forlade denne verden.

Materialet er sat sammen af tre dele, der lægger forskellige vinkler på, hvordan man kan arbejde med det stof, der er i og udenom forestillingen. Som optakt til at skulle i teatret vil det være en god idé at lægge vejen forbi DEL I, hvor I møder de kunstneriske kræfter bag forestillingen og stifter bekendtskab med tanker, overvejelser og beslutninger omkring det at opsætte Hospitalet. Dels fra dramatikeren, instruktøren og scenografen og dels fra en af skuespillerne. Denne del klæder jer på til mødet med forestillingen.

DEL II består af materiale, der lægger op til at I kan diskutere jeres eget og andres syn på de store dilemmaer forestillingen tager op. Hvad vil det sige at have et kald?

Hvad er det, der kritiseres i Hospitalet? Hvordan kan vi forholde os til de (næsten) uløselige etiske problemstillinger, der rides op? Og hvilke temaer er, I jeres optik, de vigtigste at beskæftige sig med i kølvandet på jeres teateroplevelse?

DEL III giver jer analytiske redskaber til efterbearbejdelse af forestillingen og kan også, ligesom DEL I, bruges som forberedelse, så I kan få en fornemmelse af, hvad I specielt skal lægge mærke til, når I sidder på stolene i teatermørket.

God arbejdslyst!

Sissel Worm Glass, lektor i dansk og dramatik

FORESTILLINGEN OG DE MEDVIRKENDE SKUESPILLERE

Pressede situationer får hospitalspersonalet til at opføre sig absurd: Læger serverer dødsbeskeder, som talte de om aftensmaden, sygeplejersker giver patienterne Stesolid for at kunne nå deres arbejde. Og nu annonceres der fra ledelsens side et nyt tiltag omkring chipinstallering i sygeplejeuniformen, ligesom til maratonløb. Altså en optimering af tiden til alles bedste, ikke? Midt i det hele står Una – en sygeplejerske, der er splittet mellem sit eget sygeplejeløfte og hospitalets effektiviseringsplaner. Mellem oprøret og de patienter, hun ikke kan svinge. Men hun ved, at det vil ske en dag. For grænsen er for længst nået. Spørgsmålet er, hvor drastiske midler, der skal tages i brug for at blive hørt. Er strejke svaret? Selvtægt? Revolution?

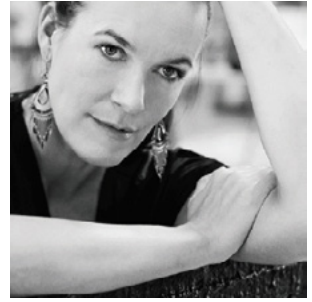
Mette Døssing

Inge Sofie Skovbo

Kristian Holm Joensen

Nanna Bøttcher

Thomas Mørk

Patricia Schumann

Mette Klakstein Wiberg

Kjartan Hansen

CHRISTIAN LOLLIKES TANKER BAG ARBEJDET MED HOSPITALET

For 3 - 4 år siden begyndte tanken om at skrive et hospitalsdrama at opstå, så jeg har længe vidst, at jeg på et eller andet tidspunkt ville lave det. Da der så kom den her sag fra Nykøbing Falster, hvor en sygeplejerske blev dømt for 4 drabsforsøg på patienter, opstod idéen om at skabe en historie, hvor hovedpersonen (sygeplejersken Una) både var idealist og skurk... En fundamentalist indenfor sundhedsvæsenet

Jeg interesserer mig for hospitalet. Jeg interesserer mig for den undtagelsestilstand hospitalet er. Det er et samfund i samfundet. I det samfund bliver vi patienter noget andet. Vi fratages vores normale identitet og er prisløst andre menneskers faglighed og menneskelighed. Vi, patienter, får i en periode radikalt ændret vores livsvilkår, får i nogle tilfælde endda dødsdomme, og det betyder, at vi er i en følelsesmæssig særlig situation.

Det, der skæres i, i de nuværende effektiviseringsprocesser på hospitalerne, er den menneskelige kontakt. Det sker til fordel for øget måling og registrering, og det betyder, at man er ved at foretage et paradigmeskift. Man går fra at helbrede mennesker til at kurere sygdomme. Det er det skifte, der interesserer mig – og derfor jeg gik i gang med at tale med sygeplejersker, læger og patienter.

Jeg synes, de samtaler og episoder jeg fik fortalt ofte var så groteske, at der ikke skulle meget til at skabe en ny genre: doku-farcen, der kombinerer reel research med det groteske. Ikke fordi jeg ønsker at være sjov, men fordi forholdene på hospitalerne i øjeblikket er groteske. Og samtidig taler vi om liv eller død. Disse forhold kan jeg ikke forstå, at nogen ikke gør oprør imod. Jeg kan ikke forstå, hvorfor sygeplejersker og læger ikke får lock-outet systemet.

Samtidig er der opstået en kultur, hvor man ikke kan klage til sine overordnede. En kultur, hvor man bliver bedt om at tage ansvar selv. Derfor har jeg også været meget inspireret af Rasmus Willings bog "Afvæbnet kritik". Den dokumenterer hvilke svar lederne giver, når de ansatte kommer med kritik. Den viser således hvordan ansvaret skydes tilbage på den enkelte medarbejder. Rasmus Willing dokumenter også, at folk bliver gjort ansvarlige for stress. Og alle i dag har opgaven: red din egen røv.

Jeg forstår ikke, at vi som borgere ikke reagerer. Ikke i højere grad tager stilling til vores egen fremtid. Der er opstået en handlingslammelse, hvor alting går så stærkt og hvor vi har opgivet at tage ansvar for ret meget andet end vores egen mulige lykke. "Så-længe-jeg-ikke-er-syg-er-det-fint-med-mig", så kortsigtet tænker vi – og det er da pænt foruroligende.

Erasmus Montanus - Årets Forestilling 2017, iscenesat af Lollike

OM CHRISTIAN LOLLIKE

Uddannet på Dramatikeruddannelsen i Aarhus (1998-2001).

Debuterede herefter på Aarhus Teater som dramatiker med forestillingen Operation: Luise og Ferdinand (efter Schiller's Kabale og Kærlighed). Forestillingen indbragte ham en Reumert-nominering som Årets Dramatiker.

Også det århusianske teater Katapult har spillet Christian Lollikes stykker; i 2004 opførtes hans Dom over skrig og efterfølgende Underværket - the re-Mohammed-ty show.

I 2004 havde Christian Lollike igen urpremiere på Aarhus Teater med et af sine stykker, Faust og Reklamekabaretten, og i 2005 ansatte teatret ham som husdramatiker. Hans første stykke som husdramatiker på Aarhus Teater var det kontroversielle Service Selvmord, som gav ham en nominering til en Reumert som Årets Dramatiker. Året efter lagde Aarhus Domkirke rum til Lollikes Nathan (uden titel).

Efter flere nomineringer modtog Christian Lollike i 2009 sin første Reumert som Årets Dramatiker for stykket Kosmisk frygt eller den dag Brad Pitt fik paranoia, efterfulgt af Kødkarrussellen, der også spillede på Aarhus Teater. Derefter fulgte Undskyld, gamle, hvor finder jeg tiden, kærligheden og den galskab der smitter...?, Fremtidens historie, Romeo og Julie og Det normale liv. Siden 2011 har han været kunstnerisk leder på Café Teatret i København (nu Sort/Hvid) og året efter var han på alles læber pga. sin bearbejdelse af Anders Breiviks manifest i forestillingen Manifest 2083.

For denne forestilling og for forestillingen Skakten på Aarhus Teater modtog Christian Lollike tre Reumert-priser.

Siden fulgte forestillingen All my dreams come true. Et Disney-drama, der havde urpremiere på Aarhus Teater. Derefter stod han bag krigsballetten I føling med Det Kongelige Teater balletkompagni Corpus, som han efterfølgende har lavet Uropa og The Vampire Revolution med. Også operagenren har han prøvet kræfter med, i horror-operaen Leaves.

Christian Lollike skrev forestillingen Familien der kunne tale om alt til Aarhus Teaters Store Scene i sæson 2015/16 og i sæsonen 2016/17 stod han bag gyserforestillingen Living Dead i samarbejde mellem Sort/Hvid og Aarhus Teater og iscenesatte Holbergs Erasmus Montanus på Aarhus Teaters Store Scene.

Living Dead vandt Teaterpokalen i december 2016 og fik ved Reumert-uddelingen 2017 Årets Særpris og prisen for Årets kvindelige ensemblerolle. Erasmus Montanus fik ved samme lejlighed Reumert-priser for både Årets Forestilling, Årets Scenedesign og Årets mandlige hovedrolle. I denne sæson har Lollike stået bag stykket Revolusjon på Nationalteatret i Oslo og sammen med Corpus skabte han danseforestillingen The Vampire Revolution, der spillede på Sort/Hvid, Det Kongelige Teater og Aarhus Teater.

Familien der kunne tale om alt – var ligesom Hospitalet – skrevet af Christian Lollike og instrueret af Runar Hodne

OM RUNAR HODNE INSTRUKTØR

Den norske teater- og filminstruktør Runar Hodne er uddannet ved Statens Teaterhøgskole i Oslo i 2001. Samme år modtog han Norges svar på Reumert-prisen - Hedda-prisen - for sin iscenesættelse af Jon Fosse's *Nokon kjem til å komme på Nationaltheatret* i Oslo, hvor han også inden for de sidste to år har instrueret *Demoner* og *Grevlingens Time*. Han har igennem årene høstet stor anerkendelse for sin instruktion af en lang række forestillinger. Her har han vist sine evner både i forskellige genrer, lige fra Ibsen'ske klassikere til moderne dramatik. I 2003 instruerede han filmen *Mot Moskva*, som han selv var medforfatter på. Hodne har desuden arbejdet som instruktør i Sverige og Italien. Også i Danmark har Hodne gjort sig stærkt gældende med sit sceniske arbejde. På Aalborg Teater instruerede han i 2005 Tolstojs *Anna Karenina*, der vandt to Reumert-priser ud af fire nomineringer. Siden instruerede han også *Maria Stuart* af Schiller (2008) og *Helligtrekongersaften* (2011) på Aalborg Teater. Året efter tog han fat på *En Skærsommernatsdrøm* på Det Kongelige Teater. Senest har han instrueret *Hamlet* på Trøndelag Teater.

Runar Hodne er velkendt på Aarhus Teater, hvor han tidligere har instrueret *Kafkas Slottet*, von Horváths *Kasimir og Karoline*, Molières *Den Gerrige* og i 2016 Christian Lollikes *Familien* der kunne tale om alt på *Store Scene*. Siden har Runar Hodne iscenesat operaen *La Sonnambula* på Opera Hedeland, *Fædre og Sønner* af Turgenev på Dramaten i Stockholm, de to Henrik Ibsen skuespil *Vildanden* på Trøndelag Teater i Norge og *Brand* på Nationaltheatret i Oslo, hvor han desuden i år har instrueret Molières *Don Juan*.

VIDEOINTERVIEW MED INSTRUKTØR RUNAR HODNE

Runar Hodne taler i dette interview om sine tanker bag iscenesættelsen, om baggrunden for at sige ja til endnu en opgave sammen med Christian Lollike, om de paradokser, der er på spil i forestillingen – om det at være i "krisens dramaturgi". Og ikke mindst om, at vi er nødt til at tro på, at alle gør det så godt, de kan.

<https://video.aarhusteater.dk/secret/20748031/71c8d1bd435016653865ed050ca48444>

OM FRANCISKA ZAHLE SCENOGRAF

Uddannet scenograf og kostumedesigner på Den Danske Scenekunstskole i 2015. Debuterede som scenograf i stykket Dødshjælp på Mungo Park Kolding og skabte derefter det sceniske univers til Melodien der blev væk på Nørrebro Teater. For dette modtog hun efterfølgende i 2016 en Reumert som Årets Talent. Siden har hun stået bag Medea på Uppsala Stadsteater og Skymningsrøg på Göteborg Stadsteater. I sidste sæson stod Franciska Zahle for scenografien på Aarhus Teaters opsætning af Medea på Scala scenen og har efterfølgende bl.a. lavet scenografi til Et Dukkehjem på Helsingborg Stadsteater og Christian Lollokes Revolution på Nationalteatret i Oslo.

VIDEOINTERVIEW MED SCENOGRAF FRANCISKA ZAHLE

Med udgangspunkt i en model af scenografien gennemgår Franciska Zahle opbygningen af og rammerne for Hospitalets sceniske udtryk, hvilket slags hospital, det er, vi møder i forestillingen og tankerne bag kostumevalg.

<https://video.aarhusteater.dk/secret/20748076/d70235f95875abb131e1061dbddd86fc>

OM METTE DØSSING SKUESPILLER

Mette Døssing (f. 1981) er uddannet fra Skuespillerskolen ved Aarhus Teater i 2007. Herefter fik hun straks kontrakt med Aarhus Teater og har været en fast del af ensemblet siden. Efter sin debut i *Hvordan vi slipper af med de andre* har hun medvirket i små som store forestillinger på teatret, blandt andet i *Kafkas Slottet*, *Det gyldne kompas 1 og 2*, *Petra von Kants bitre tårer*, *Mesteren og Margarita*, *De andres drømme*, *Fremitidens historie*, *Fanny og Alexander*, *Tartuffe*, *Kasimir og Karoline*, *Brødrene Løvehjerte*, *Jeppe på bjerget*, *Nekrologer*. Hun gjorde også stor lykke i rollen som Regine i Ibsens *Gengangere* og har senest gjort sig stærkt bemærket i sine roller i *Besøget*, *Hedda Gabler* og *Glasbobler*.

De seneste par sæsoner har hun bl.a. spillet den pæne pige Marina i *Familien der kunne tale om alt*, den egocentriske Fanny Dashwood i *Fornuft og følelse* og hun indledte sidste sæson med rollen som den stramme Lady Prontefact i Oscar Wildes *En kvinde uden betydning* hvorefter hun var den forpinte og hævnende Medea i Euripides tragedie. I denne sæson har man kunnet opleve hende i musikforestillingen *Lyden af de skuldre vi står på* og som Heksen i *Narnia*.

Mette Døssing modtog sidste år en Reumert for Bedste Kvindelige Birolle for Strindbergs *Kristin*, som hun fremstillede ”pligtopfyldende og selvdestruktiv – med sine spinkle skuldre tynget af uretfærdighed og smerte.”

VIDEOINTERVIEW MED SKUESPILLER METTE DØSSING

Interviewet er lavet før jul, da prøveforløbet kun var få uger gammelt, så her taler Mette Døssing om, hvordan hun går til arbejdet med karakteren i den ganske spæde begyndelse på processen. Mette Døssing taler om, hvad sygeplejersken Una gennemgår og hvilket konfliktstof, der er det centrale for karakteren.

<https://video.aarhusteater.dk/secret/20862090/14f96bb386c0b7bb9ab1aa268ecc252b>

SYGEPLEJERSKELØFTET

I Hospitalet er sygeplejersken Una fanget i og udfordret af sit kald, som det beskrives af Florence Nightingale-løftet. Florence Nightingale - eller sygeplejerskeløftet - fungerede i begyndelsen som et internationalt etisk kodeks. Det blev brugt i Danmark til op i 1970'erne.

Løftet lyder: *"Jeg forpligter mig for Gud og denne Forsamling til at leve mit Liv i Renhed og at udøve min Gerning i Troskab. Jeg vil gøre alt, hvad der står i min Magt, for at opretholde og højne min Stands Maal. Jeg vil bevare som Hemmeligheder alle personlige Forhold og Familieaffærer, der under Udførelsen af mit Kald kommer til min Kundskab. Med Troskab vil jeg Bestræbe mig for at hjælpe Lægen i hans Arbejde og vie mig til deres Velfærd, der er givet mig ind under min Omsorg".*

SYGEPLEJERSKELØFTET SOM ETISK SYGEPLEJEKODEKS

Sygeplejerskeløftet understregede det kaldsmæssige i sygeplejergerningen og tjente i den internationale sygeplejerskeverden som det første sygeplejeetiske kodeks. Det kom derfor til at fungere som det formelle grundlag for de etiske værdier og idealer i sygeplejen. Løftet udtrykker sygeplejerskens pligt over for Gud, ikke-skade-princippet, pligt til at udvikle sygeplejen, tavshedspligten, pligt til at yde omsorg samt pligt til at hjælpe lægen. At leve i renhed betød i praksis, at gifte kvinder ikke blev optaget som sygeplejeelever, og det var bortvisningsgrund at blive gravid som elev.

I 1930'erne opstod et gryende oprør blandt de yngre sygeplejersker mod den kaldsbetonede opfattelse af faget, et opgør med forestillingen om, at sygeplejersken burde have en nonneagtig livsindstilling, som det fremstod i sygeplejerskeløftet. Københavns Kommune havde for eksempel udstedt forbud mod, at sygeplejeassistenterne giftede sig.

SYGEPLEJERSKELØFTET FRA 1958

I 1958 blev løftets ordlyd modificeret til en mere verdslig version, og det blev først afskaffet i 1979, hvor en ny sygeplejerskeuddannelse trådte i kraft. Løftet fra 1958 blev nu kaldt sygeplejerskeløftet. Det udtrykte nu sygeplejerskens pligt over for samfund og medmennesker til forskel fra Florence Nightingale-løftet, der understregede pligten over for Gud.

De værdier, der lå i løftet, var flid, omhu, samvittighedsfuldhed og at gerningen skulle udføres uden personsanseelse. Disse værdier kan ses som udtryk for den daværende Lov om Sygeplejersker, der blev vedtaget i 1956.

SYGEPLEJERSKELØFTETS OPRINDELIGE DANSKE ORDLYD

Jeg forpligter mig for Gud og denne Forsamling til at leve mit Liv i Renhed og at udøve min Gerning i Troskab.

Jeg vil gøre alt, hvad der staar i min Magt, for at opretholde og højne min Stands Maal.

Jeg vil bevare som Hemmeligheder alle personlige Forhold og Familieaffærer, der under Udøvelsen af mit Kald kommer til min Kundskab.

Med Troskab vil jeg bestræbe mig paa at hjælpe Lægen i hans Arbejde og vie mig til deres Velfærd, der er givet ind under min Omsorg.

DET REVIDEREDE SYGEPLEJERSKELØFTE (1958)

Efter at have bestået afsluttende sygeplejerskeeksamen aflægger jeg herved det løfte, til hvis opfyldelse jeg tillige ved håndsoprækning forpligter mig til, at jeg under min gerning som sygeplejerske altid skal lade det være mig magtpåliggende, efter bedste evne at anvende min indsigt og kunnen med flid og omhu til samfundets og mine medmenneskers gavn, at jeg vil udøve sygeplejerskegerningen samvittighedsfuldt og uden personsanseelse, at jeg ikke ubeføjet vil åbenbare, hvad jeg i min egenskab af sygeplejerske har erfaret, at jeg vil søge fortsat dygtiggørelse og i øvrigt gøre mig bekendt med og nøje efterleve de mig og mit fag vedkommende anordninger og bestemmelser.

Kilde: Dansk Sygeplejeråd/ Dansk Sygeplejehistorisk Museum

Jeg forpligter mig for Gud og denne Forsamling til at leve mit Liv i Renhed og at udøve min Gerning i Troskab.

Jeg vil gøre alt, hvad der staar i min Magt, for at opretholde og højne min Stands Maal.

Jeg vil bevare som Hemmeligheder alle personlige Forhold og Familieaffærer, der under Udøvelsen af mit Kald kommer til min Kundskab.

Med Troskab vil jeg bestræbe mig for at hjælpe Lægen i hans Arbejde og vie mig til deres Velfærd, der er givet ind under min Omfarg.

KUNSTEN SOM ET NØDVENDIGT ELEMENT I DEN POLITISKE DEBAT

Christian Lollike mener, at politisk kunst skal være konkret. Den skal turde tale om en konkret problemstilling og på den måde indskriver Hospitalet sig i en tradition, hvor kunsten kan og vil påvirke samfundsdebatten. Kunsten skal få os til at se, hvad det er, der er på spil og tvinge os til at tage stilling til det ubehagelige. Hospitalet er en kritik af flere sider af den måde vores sundhedssystem og vores samfund er skruet sammen på og herunder kan du læse tre forskellige bud på, hvad det er, der kritiseres i Hospitalet.

Christian Lollike, dramatiker: *"Hospitalet er underlagt den samme effektiviseringsproces som de fleste af vores institutioner underlægges. Det gælder jo både skoler og universiteter osv. Men når det gælder hospitalsvæsenet, bliver det dumme ved den måde at tænke på meget tydelig, fordi hospitalsvæsenet bygger på helt andre værdier. Vi ser derfor to værdisystemer kolliderende.*

Alt i vores samfund skal tænkes som en virksomhed lige nu. Alle værdier skal kunne måles. På et hospital handler det jo i bund og grund om medmenneskelighed, helbredelse og omsorg, og det står i så skærende kontrast til hele det her effektiviseringskrav. Og det er den tanke jeg har kørt helt ud."

Runar Hodne, instruktør: *"Jeg tænker, at der er en dyb kritik i stykket, som er vanskelig at adressere. En kritik af hvordan vi som kollektiv har valgt at give råderetten over vores eget liv og egne værdier fra os – og egentlig også egen omfavnelser af døden som livets vigtigste præmis. Den dag man som menneske ikke forstår og anerkender, at døden kommer og at den er der, at den er en god ting, fordi den bekræfter livet, den dag føler jeg, at vi er begyndt at male os op i det hjørne vi står i i dag.*

Derfor er Hospitalet ikke en kritik af systemet og ej heller af institutionen, men det er mere en kritik af en menneskelig refleks, en konsekvens, som jeg mener, at det enkelte menneske må tage op til overvejelse.

Når jeg som menneske kan se, at jeg gør mit bedste, men at jeg satser forkert og vinkler min energi det forkerte sted hen, så kan jeg begynde at handle og gøre noget for at tage vare på mig selv og mit eget liv på en bedre måde."

Mette Døssing, skuespiller: *"Hospitalet er i bund og grund en forestilling, der handler om et hospital og om alle de forskellige mekanismer, der er der og alle de forskellige parametre, der er der: der er patienter, der er læger, der er sygeplejesker – og der er besparelser, der politisk kommer oppefra og dermed handler det også om, hvordan politiske tiltag forvaltes. Derudover synes jeg, det er en kritik af, hvordan hele samfundet hænger sammen og hvordan vi, der er forskellige som mennesker, er en del af det samfund og agerer i forhold til hinanden. Vi er alle medvirkende faktorer, som har en betydning i den sammenhæng og det skal vi have blik for."*

OPGAVE

- ✓ Sammenlign de tre citater fra forrige siden.
- ✓ På hvilke måder kan man argumentere for, at de er enige?
- ✓ Og på hvilke punkter ikke? Diskutér hvilken af de tre, du er mest enig med?

Inddrag gerne, når I har været i teatret, konkrete oplevelser fra forestillingen.

ETIK

Etik er ifølge Den Danske Ordbog *"opfattelsen af hvilke handle- og tænkemåder der grundlæggende er rigtige og forkerte eller gode og dårlige."* Etik handler derfor om, hvad vi bør gøre som individer og som samfund.

I Danmark har vi Det Ethiske Råd, som er et debatskabende og rådgivende organ for sundhedsvæsenet, oprettet ved lov i 1987. Rådet rådgiver og skaber debat om bioteknologi, der berører menneskers liv, vores natur, miljø og fødevarer. Desuden arbejder det med etiske spørgsmål, der knytter sig til sundhedsvæsenet. Det Ethiske Råd har bl.a. beskæftiget sig med etiske dilemmaer i forbindelse med international handel med organer, anvendelse af genomundersøgelser i diagnostik, prioriteringer i sundhedsvæsenet og aktiv dødshjælp. Rådet har ingen lovgivende, udøvende eller dømmende funktioner.

Hospitalet som forestilling forsøger at besvare nogle etiske spørgsmål, ikke logisk eller politisk, men slet og ret som teater og som relationer mellem mennesker. Ved at vise os som publikum, hvordan hverdagen (sat på spidsen) ser ud for patienter, pårørende og sundhedspersonale i det danske sygehusvæsen, så maler forestillingen billeder af situationer for os, som ikke efterlader os med anden mulighed end efterfølgende at forsøge at tage stilling.

Sygeplejersker, læger og andet hospitalspersonale står ofte i situationer, hvor de skal træffe vanskelige valg, fx om hvor rigtigt det er at forlænge livet for en, der er dømt til et liv i dyb smerte? Hvad betyder det at have et værdigt liv? Og hvad er en værdig død?

OPGAVE

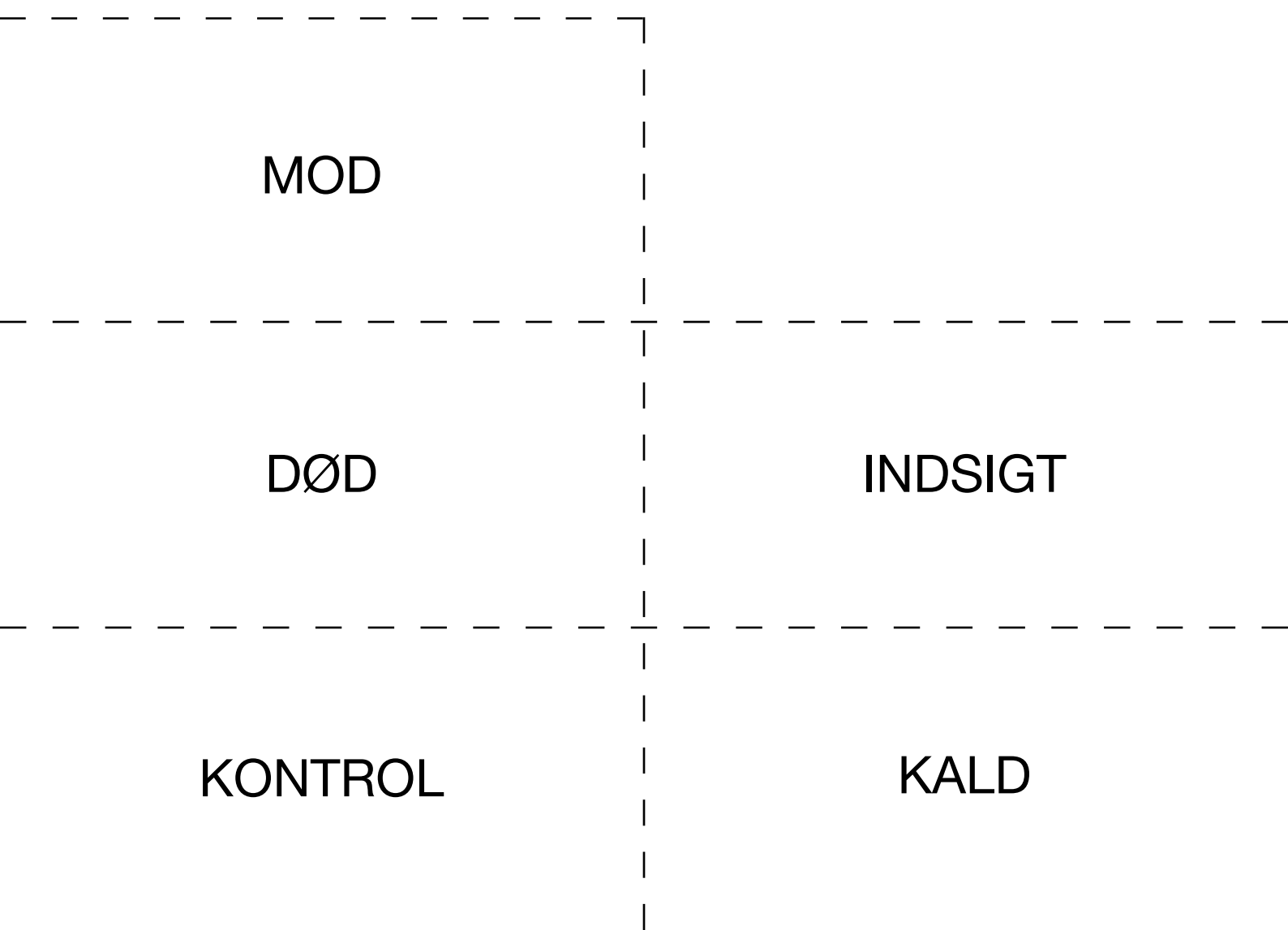
På Etisk Råds hjemmeside findes en oversigt over de etiske temaer rådet beskæftiger sig med <http://www.etiskraad.dk/etiske-temaer>

Etiske spørgsmål griber ind i alle menneskers liv og er noget vi alle bør tage stilling til. Men man finder sjældent enkle eller entydige svar på spørgsmålene, og en søgen efter etiske retningslinjer finder man derfor bedst i dialog med andre.

- ✓ Hvilke etiske dilemmaer oplevede I i forestillingen?
- ✓ Og hvordan blev de forsøgt løst af de involverede karakterer?
- ✓ Kunne de være blevet løst på en anden måde?

TEMAER I FORESTILLINGEN (KLIP KORTENE UD)

Der er mange temaer på spil i Hospitalet, mange sager, der kan gøres til genstand for diskussion og undersøgelse. Nogle er måske mere umiddelbart relevante end andre, men de er alle overvejelse værd.

MOD

DØD

KONTROL

INDSIGT

KALD

VENSKAB

HÅB

KRITIK

KONFLIKT

TRO

UNDERTRYKKELSE

SPROG

DUMHED

TVIVL

JALOUSI

KROP

TRADITION

PLIGT

SEKSUALITET

LIGHED

UDVIKLING

OPRØR

ORDEN

FRIHED

MAGT

TID

KAOS

REGLER

FAMILIE

KÆRLIGHED

PENGE

SELVKONTROL

ACCEPT

SKÆBNE

KØNSROLLER

FÆLLESSKAB

SKYLD

STOLTLED

MAGTESLØSHED

LYST

LIV

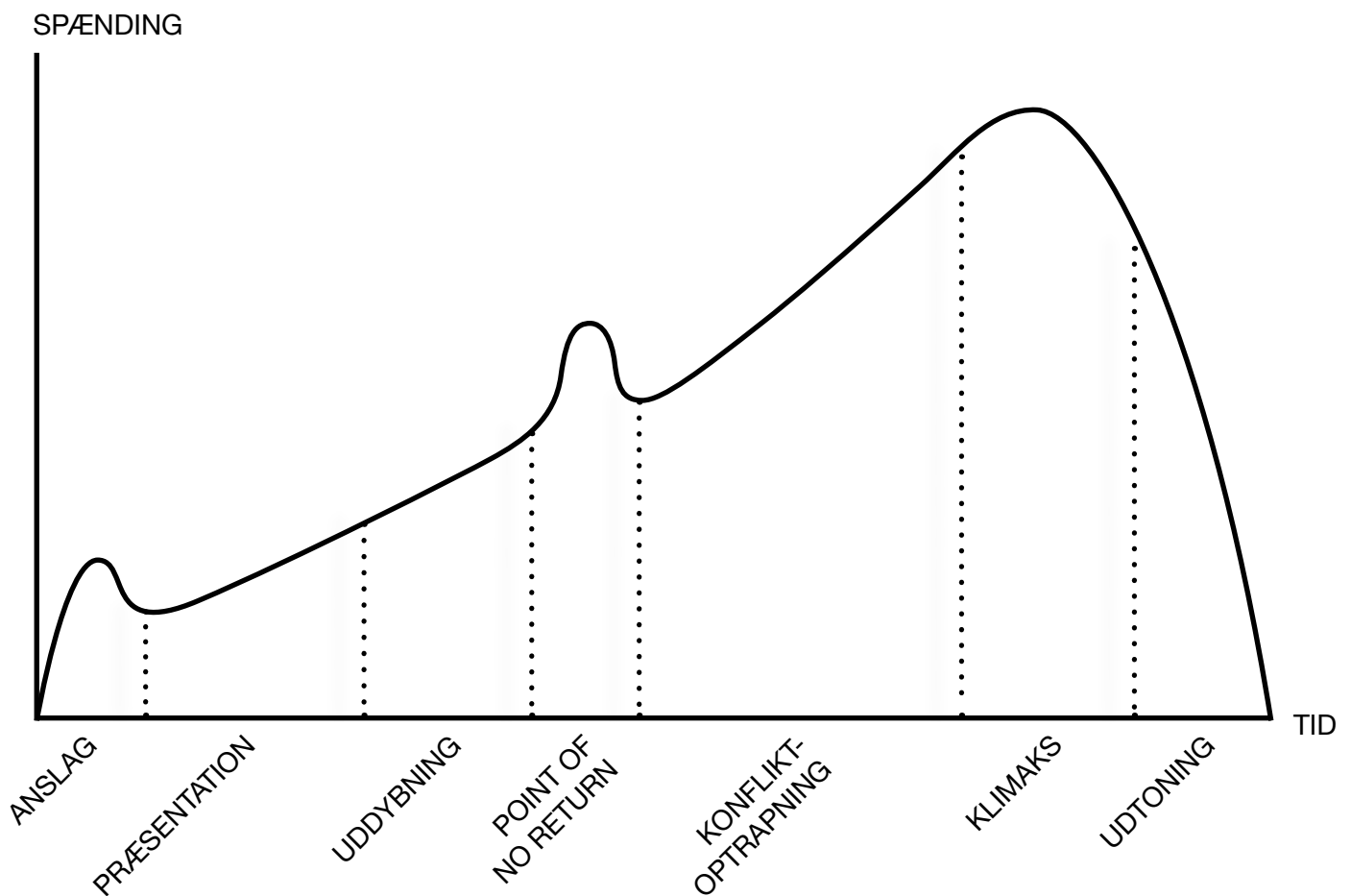

FORESTILLINGENS DRAMATURGI

Der findes grundlæggende tre dramaturgiske kompositionsprincipper. Den lineære, den cirkulære og den montageprægede dramaturgi.

1. DEN LINEÆRE DRAMATURGI

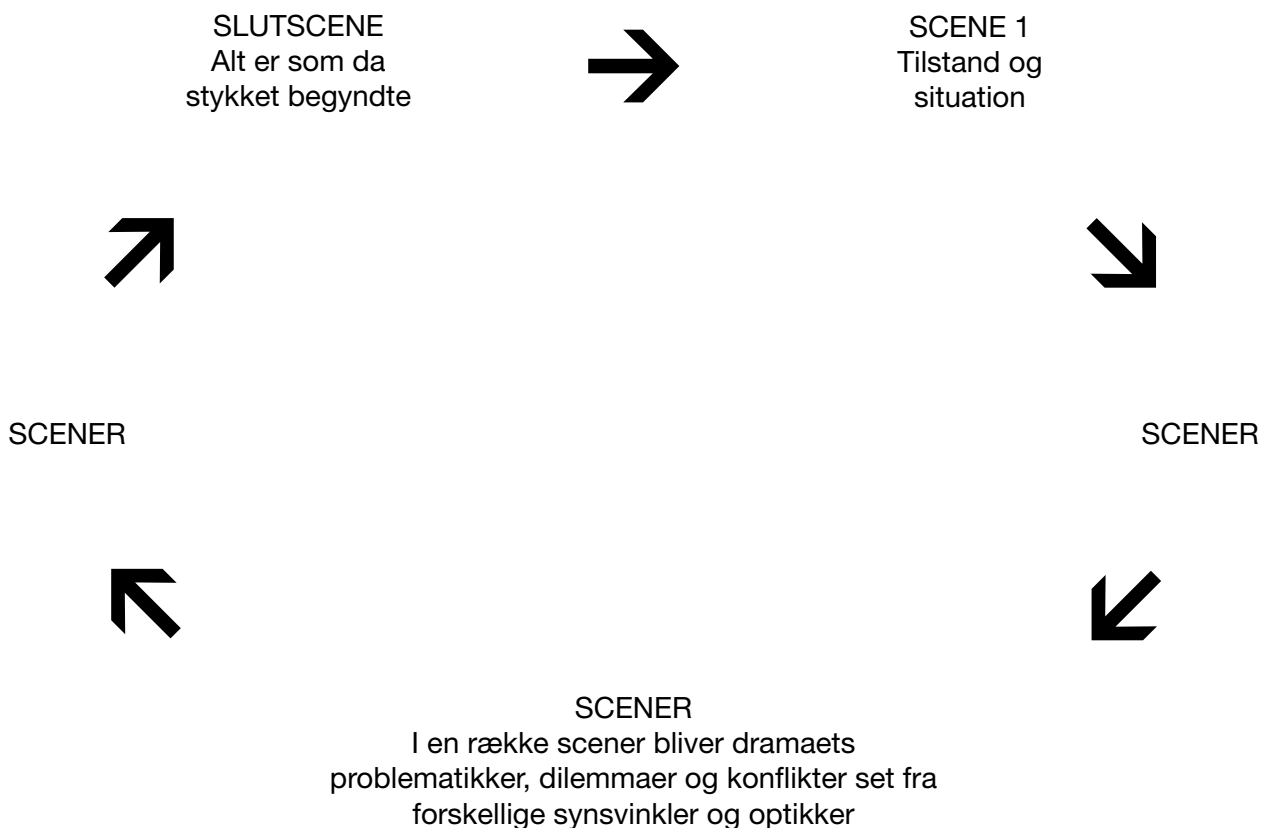
Den er årsags-virkningsbestemt og arbejder sig (oftest uden unødige sidehandlinger) frem mod et endemål, som er den grundlæggende konflikts opløsning med deraf følgende følelsesmæssig forløsning. Det er som regel her vi møder berettermodellen med anslag, præsentation, uddybning, point of no return, konflikt-optrapning, klimaks og udtoning.

2. DEN CIRKULÆRE DRAMATURGI

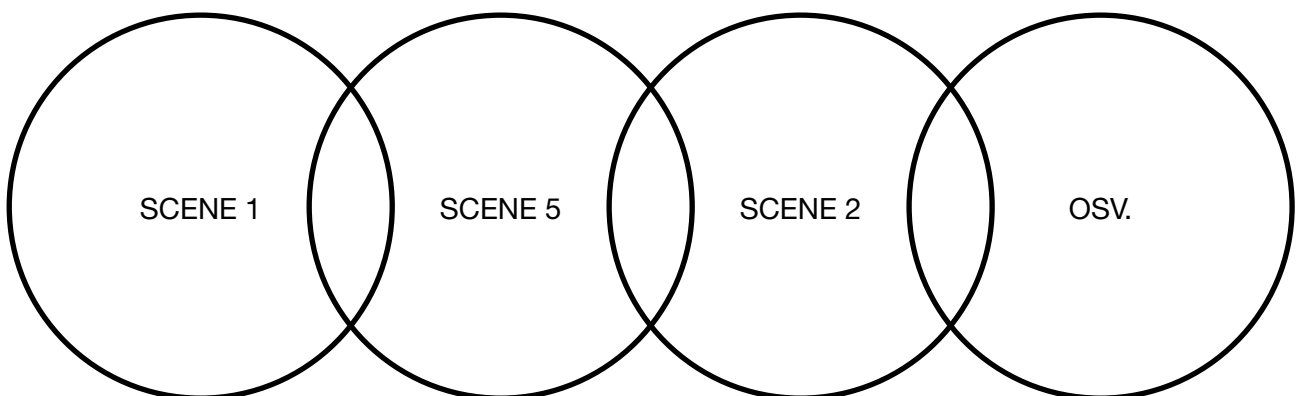
Som den radikale modsætning til den lineære dramaturgi står den cirkulære. Her er hverken opløsning eller forløsning, men et splittet verdensbillede, hvor den overskuelige linearitet bryder sammen. Og ved slutningen af stykket er vi tilbage ved begyndelsen.

Den cirkulære dramaturgi kredser via sine scener og billeder om tilstande og giver publikum mulighed for via associationer og refleksioner mulighed for at komme rundt emnet.

3. DEN MONTAGEPRÆGEDE DRAMATURGI

Forskellige selvstændige dele, der kombineres til en helhed, men hvor rækkefølgen ikke er afgørende. Der kan springes i tid og sted, og hovedhandlingen kan suppleres af bihandlinger. Hver scene har sin egen karakter, sit eget liv, og forestillingen skal ofte ses som en række parallelle scener.

OPGAVE

✓ Dramaturgien i Hospitalet. Hvilke(t) af de dramaturgiske grundprincipper dominerer Hospitalet?

✓ Manuskriptet består af tre dele med i alt 26 scener. Kan det ved at betragte scenernes titler og rækkefølge, lade sig gøre at komme med et bud på et dramaturgisk princip? Hvad taler for hhv. det ene, det andet og det tredje princip?

Del 1

Ventetid

En kikset samtale

Ventetid

Effektiviseringer 1

Medicin

Overarbejde

Den indbildte syge og den pressede læge

Sang 1 - Sygeplejeløftet

Unas kald

Performanceregister og strejke

Unas drøm om strejke

En bøn om døden Stomi 1 - fejlbehandling

Fejlbehandling og nye effektiviseringer

Del 2

Morfinspøgelser 1

Morfinspøgelser 2

Morfinspøgelser 3

Stomien navngives

Dødsangst

Stomi 2

Morfinspøgelser 4

Mere medicin

Bare-kor

Del 3

Et etisk mord

Nye effektiviseringer

Epilog. Una æder lort

FORESTILLINGSANALYSE

Når man laver en forestillingsanalyse, så indkredser man, hvad forestillingen udtrykker, og hvordan den udtrykker det ved hjælp af de sceniske virkemidler, der er til rådighed: gestik, mimik, arrangement, tempo, rytme, kostumer, scenografi, lys, lyd mv. Det er selve helhedsoplevelsen af forestillingen med alle de tanker, følelser og sansninger, den giver anledning til, der er central for analysen.

Forestillingsanalysen kan stå alene eller evt. optræde i sammenhæng med tekstanalysen, hvis man fx vil sammenligne de to udtryk.

I *"Dramatik – en grundbog"* (2013) af Karen Sørensen oplistes bl.a. disse kendetegn for det moderne teaters sceniske udtryk (her blot i et mindre uddrag):

SKUESPILLEREN

- Det moderne teaters mangfoldighed betyder at alle tidligere teaterkonventioner er at finde.
- Skuespilleren er en del af forestillingens symbolske billeder. Rum og skuespiller "passer sammen" enten som en fordobling eller som en kontrast.
- Spillestilen er den teatrale, stiliserede spillestil med forenkede og forstørrede udtryk.
- Skuespillerens handlinger er symbolske handlinger.
- Statuariske opstillinger af ensemblet er gennemgående karaktertræk.
- Spillet karakteriseres som en grotesk spillestil med forceret tempo og forstørrede bevægelser.
- Spillestilen er udadvendt, ekspressiv og koreografsk stiliseret.
- Nøgleord er uforudsigelighed, voldsomhed, ironi, absurdisme og skønhed.

SCENEN

- Scenerummet kan være den traditionelle scene, site-specific eller et scenerum bygget op, så det passer til forestillingen.
- Mange eksperimenter med scene-sal-forhold.
- Det visuelle, sanselige i scenebilledet er centralt. Det smukke og det hæslige, som virker tiltrækkende og frastødende på tilskueren.
- Brug af materialer med forskellig stofiighed f.eks. pels, stål, plastik og forskellige former for stof.
- Lyskilder, der kan lave farvede "rum".
- Enhedsrum, psykisk rum, der er med til at klargøre forestillingens hensigt.
- Enkelhed, symbolik og stilisering.
- Scenografen pågående og meddeltende.

OPGAVE

✓ Læs kendetegnene igennem, inden I skal se forestillingen og brug dem efterfølgende som udgangspunkt for analysen og fortolkningen af jeres helhedsindtryk af forestillingen.

✓ Hvilke punkter passer på Hospitalet og hvilke har ikke den store relevans? Begrund jeres valg med konkrete beskrivelser af det I så på scenen.

UDDRAG FRA MANUSKRIFTET

*Du kan få tilsendt hele manuskriptet til
Hospitalet, læs mere side 3.*

DEL 1, SCENE 5 MEDICIN

LÆGE 1

Da vi ikke ser nogle forbedringer af dine symptomer, efter at have startet behandlingen med Prednisolon, vurderer vi at en højere dosis er nødvendig.

PATIENT 3

Jeg begyndte at tage medicinen for 3 dage siden, burde man ikke se tiden lidt mere an?

LÆGE 1

Nu er tid jo ikke ligefrem hvad du har mest af. Jeg synes du skal leve smertefrit. Jeg ser ingen grund til vente yderligere med en forhøjning af dosis. Herudover foreslår jeg en samtidig behandling med Esomeprazol, da behandling med Prednisolon kan forårsage ubehagelige tilfælde af Ulcus Ventriculi og i ganske særlige tilfælde Ulcus Duodeni.

PATIENT 3

Hvilket betyder...?

LÆGE 1

Der kan opstå problemer med mavesår. Jeg ordinerer en daglig dosis Esomeprazol. Og for at være helt på den sikre side også et forbyggende supplement med Immodium, så vi undgår øvrige maveproblemer. Hvordan vurderer du din psykiske tilstand? Har du depressive tanker? Angst?

PATIENT 3

Jeg må da indrømme at tanken om døden skræmmer mig. Jeg har overvejet at tale med en psykolog.

LÆGE 1

Stesolid kan sagtens tage det.

Patient 3

Stesolid? Bliver man ikke afhængig?

LÆGE 1

Med dine livsudsigter hvad betyder det så? Hvordan går det med nattesøvnen?

PATIENT 3

Ja, jeg sover desværre ikke så godt for tiden...

LÆGE 1

Så foreslår jeg en behandling med Benzodiazepin. Det kan være en fordel at få en god nats søvn. Bivirkningerne ved Benzodiazepin kan dog være sløvhed og hovedpine, derfor vil jeg kombinere dette præparat med en daglig dosis Efedrin.

PATIENT 3

Det var da ellers ikke så lidt?

LÆGE 1

Ikke så lidt hvad?

PATIENT 3

Medicin?

LÆGE 1

Vi gør hvad vi kan, for at gøre din sidste tid så smertefri som mulig. Er du medlem af Danmark?

DEL 1, SCENE 6 OVERARBEJDE

Oversygeplejersken og Sygeplejerske Una taler sammen.

OVERSYGEPLEJERSKE

Jeg er lige kommet tilbage, og så overfuser du mig på den måde.

SYGEPLEJERSKE UNA

Så jeg kan ikke sige fra?

OVERSYGEPLEJERSKE

Ikke på den måde. Foran de andre. Du ved godt, at jeg, at jeg har været stresset, og at jeg er presset lige nu.

SYGEPLEJERSKE UNA

Så det er mig, der er problemet?

OVERSYGEPLEJERSKE

Nej, men du kan vel godt støtte mig.

SYGEPLEJERSKE UNA

Jeg troede, at det var patienterne, jeg skulle støtte.

DEL III

OVERSYGEPLEJERSKE

Ja, eller selvfølgelig, men du har for meget overarbejde. Du ligger 18 procent over gennemsnit. Det er du nødt til at bringe ned.

SYGEPLEJERSKE UNA

Skal jeg så bare skride fra patienterne?

OVERSYGEPLEJERSKE

Overarbejde er ikke noget, man gør, det er noget, man får lov til.

SYGEPLEJERSKE UNA

Så når der ligger en patient med bar røv i gynækologisk leje, så skal jeg afbryde og sige: Tillykke med kræftknuden, den sidder lige der – er du sød at fjerne den selv. Jeg har nemlig noget overarbejde, der skal bringes ned.

OVERSYGEPLEJERSKE

Er du stresset?

SYGEPLEJERSKE UNA

Hvorfor?

OVERSYGEPLEJERSKE

Hvordan går det derhjemme?

SYGEPLEJERSKE UNA

Hvordan går det hjemme hos dig?

OVERSYGEPLEJERSKE

Er det fordi, du er misundelig?

SYGEPLEJERSKE UNA

Hvis jeg havde din stilling, fortalte jeg dem, at de kunne skide ud over sig selv og selv få lov at registrere lortene.

OVERSYGEPLEJERSKE

Måske er det nemmere at opretholde vores venskab, hvis vi ikke er på samme afdeling.

SYGEPLEJERSKE UNA

Det var mig, der fik dig ind her.

OVERSYGEPLEJERSKE

Nu er det så mig, der er...

SYGEPLEJERSKE UNA

Du burde slå i bordet. Over for dem.

OVERSYGEPLEJERSKE

Det kan man jo ikke bare sådan lige, i hvert fald ikke hvis man har ambitioner.

SYGEPLEJERSKE UNA

Ambitioner. På patienternes vegne eller på egne vegne?

OVERSYGEPLEJERSKE

Det hænger jo sammen.

SYGEPLEJERSKE UNA

Nå.

DEL 1 SCENE 12 EN BØN OM DØDEN

Una går ind til en ny patient.

PATIENT 6

Jeg har så ondt.

SYGEPLEJERSKE UNA

Hvor?

PATIENT 6

Samme sted som i går. Og forgårs og dagen før det...

SYGEPLEJERSKE UNA

Vi har givet dig al den morfin, vi kan give dig.

PATIENT 6

Jeg gider ikke mere.

SYGEPLEJERSKE UNA

Det forstår jeg godt.

PATIENT 6

Ville du ikke hellere dø, hvis du var mig?

SYGEPLEJERSKE UNA

Jeg er ikke dig.

PATIENT 6

Det er ikke for min skyld, at vi holder mig i live, det ved du godt ikke?

Sygeplejerske Una smiler.

Du ved godt, at det er åndssvagt at forlænge mit liv, gør du ikke?

Hvorfor er vi så besatte af at holde os alle sammen i live?

Hvad er det, vi gerne vil opnå? Evt liv?

Forestil dig alle de gamle – de evighedslevende...

De tager masker på og forvandler sig til fitness-trænede og trænende gamle.

Hvad når vi når dertil, hvor ingen længere behøver at dø? Hvad vil der ske med vores livsopfattelse? Vores stræben?

Jeg tror, vi vil skabe en kultur af dovenskab og forkælelse. Er det ikke det, du taler om?

UNA

Hvornår?

PATIENT 6

Før?

UNA

Hvad mener du?

PATIENT 6

Er døden ikke en velsignelse? Definerer den ikke værdien af vores liv, sekund for sekund?

Vi lever hver dag længere. Skal vi bare fortsætte med at leve i det uendelige? Samtidig med nedskæringer og effektiviseringer?

Letter vi bare vejen frem mod overbefolkning, miljømæssige belastninger?

Slå mig ihjel, tak.

Lav ikke det her om til en planet af krumbøjede gamlinge, milliarder af tandløse grin. Helbrede, helbrede – jeg vil ikke helbredes.

Det vil også være det mest produktive.

Jeg gider ikke mere. Havde jeg mulighed for det, tog jeg den plasticpose over hovedet. Jeg kan ikke bede dig om at gøre det, vel?

SYGEPLEJERSKE UNA

Nej.

PATIENT 6

Heller ikke bare en lille smule?

Sygeplejerske Una ryster på hovedet.

PATIENT 6

Jeg er et myndigt væsen der ikke engang selv er herre over, hvornår mit elendige liv skal slutte. Livsforlængelse min røv!

Kan jeg heller ikke bede dig om at skubbe den der plasticpose tættere på?

Sygeplejerske Una ryster på hovedet igen.

Det er jo åndsvagt, at jeg ligger her. Hvem har tid til mig? Jeg optager pladsen for en anden.

I har så travlt. Jeg skal jo alligevel dø – og min

familie skal gå og vente og pligt-besøge mig.

De er her, men de er her ikke. Ligner nogen der har lyst til at gå. Der findes jo ingen manual for hvordan man omgås et menneske, som er dødsstyg. De smiler og foregiver forståelse. "Vi lever også med dødsangsten hver dag – alle kan jo blive ramt af en lastbil i morgen!" Hvad fanden snakker de om? Hvad ved de om at være bange?

SYGEPLEJERSKE UNA

Men hvad vil de tænke, hvis de finder dig med en plasticpose over hovedet?

PATIENT 6

Så ligger der en lille seddel, hvor der står, at jeg gjorde oprør i solidaritet med jer.

Brug mig som eksempel. Jeg har altid gerne ville strejke. Være en del af en kamp, men jeg turde ikke. Sagde aldrig fra. Bange for ikke at behage. Få fjender. Ville elskes af alle. Nu tør jeg. Nu tør jeg dø. Hvis det er for at redde sygehusene og de andre patienter.

Se, jeg har allerede skrevet sedlen: Jeg er et menneske, der ikke vil være med. Jeg troede, at jeg skulle ende mine dage i mine elskedes arme, men mine elskede har ikke tid. Det har den sygeplejerske der er trådt i stedet heller ikke. Jeg tager mit liv og giver lidt tid. Tid til en der gerne vil mere. Tid til at sygeplejersken kan få pusten." Evt. kommer en musicalstjerne kommer ind og begynder at synge en sang:

Hun sagde aldrig fra

Sagde aldrig fra

Hun sagde aldrig fra

Nogensinde

Hun ville elskes

For hun ville elskes

Hun ville elskes

Af alle

Hun sku' behage

Være en god pige

Hun sagde aldrig fra

Derfor blev hun elsket

Nu vil hun

Nu tør hun

Hvis det skal til

Er det dét, der skal til?

UNA

Hvad er der i din medicin?

Sygeplejerske Una står og overvejer lidt.

Pludselig er der larm fra en anden stue.

S/H